

ВІДГУК

доктора юридичних наук, професора

Дем'янчука Віталія Анатолійовича на дисертацію

Шишлова Володимира Андрійовича на тему: «Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльний адміністративно-правовий аналіз законодавства Латвійської Республіки та України»

на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»

Актуальність дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу у порівняльному адміністративно-правовому форматі зумовлена кількома факторами. Право на правову допомогу є фундаментальною гарантією доступу до правосуддя, а ефективність його реалізації значною мірою залежить від організаційної моделі та рівня незалежності адвокатури. Для України, яка проходить етап глибоких реформ і інтеграції до правового простору Європейського Союзу, аналіз функціонування адвокатури в країні-члені ЄС має особливу цінність. Латвійська Республіка вже пройшла шлях модернізації правової системи, гармонізації законодавства з європейськими стандартами та практично випробувала інституційні рішення, що можуть бути релевантними для України. У цьому контексті порівняння дає змогу не тільки оцінити ефективність вітчизняного законодавства, а й виявити конкретні напрями його вдосконалення.

Право на юридичну допомогу – це не просто наявність адвоката, а й забезпечення належної якості, професійних стандартів, незалежності та відповідних процедурних гарантій, що неодноразово підкреслював у своїй практиці Європейський суд з прав людини. Тому актуальність теми підсилюється потребою імплементації європейських стандартів у національні правові системи обох держав та забезпеченням реального, а не формального

доступу громадян до правосуддя. У сучасних умовах динамічного розвитку суспільства, цифровізації державних послуг та зростання складності правових відносин запит на високоякісну та незалежну правову допомогу зростає, що формує підвищену увагу до інституційної спроможності адвокатури. При цьому наукові дослідження, що порівнюють адвокатуру України та Латвії в адміністративно-правовому аспекті, залишаються поодинокими, а низка проблем, зокрема, організація самоврядування, гарантії незалежності, якість безоплатної правової допомоги, моделі державного нагляду – потребують поглибленого аналізу. Саме наявність таких прогалин і визначає актуальність теми.

Практична значимість дослідження полягає у можливості прямого застосування його результатів у нормотворчому процесі, зокрема у вдосконаленні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зміцненні гарантій професійної незалежності, запровадженні більш ефективних механізмів дисциплінарної відповідальності, розвитку системи безоплатної правової допомоги на основі успішних латвійських практик. Матеріали дисертації можуть бути корисними для органів адвокатського самоврядування України, сприяючи підвищенню прозорості, удосконаленню професійних стандартів та ефективності їх практичної реалізації. Водночас порівняльний аналіз надає державним органам чіткі орієнтири щодо оптимальної ролі держави у забезпеченні доступу до правосуддя, розмежування контролю та гарантій незалежності адвокатів.

Подальше практичне застосування охоплює сферу правозастосовної діяльності, де результати дослідження можуть бути використані для формування аргументації у справах, що стосуються порушення права на захист, а також для розроблення внутрішніх стандартів надання правових послуг. У навчальному процесі матеріал здатен поглибити підготовку майбутніх юристів і підвищити якість професійної освіти адвокатів. Особливої ваги набуває значення дослідження для євроінтеграції України, оскільки воно надає аналітичні інструменти для гармонізації національного законодавства з

правом ЄС, підготовки звітів та стратегічних документів у сфері реформування юстиції.

Таким чином, актуальність зумовлюється необхідністю удосконалення механізмів реалізації права на правову допомогу, модернізації інституту адвокатури в контексті європейських стандартів і потребою в комплексному порівняльному аналізі досвіду Латвії та України, а практична значимість проявляється у широких можливостях застосування результатів роботи в нормотворчості, правозастосуванні, освітній сфері та процесах євроінтеграції.

Враховуючи вищезазначене, є підстави стверджувати, що дисертація В.А. Шишлова присвячена актуальній для сучасної юридичної науки та практики тематиці та виконана в рамках спеціальності 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Дисертація має логічну будову та містить всі необхідні структурні елементи. В процесі дослідження В.А. Шишловим опрацьовано значний масив нормативних та літературних джерел, наукової періодики, що дозволило сформулювати обґрунтовані та взаємопов'язані висновки.

Заслуговує на увагу наукова новизна дисертації, яка є першим комплексним дослідженням, що присвячене порівняльному адміністративно-правовому аналізу законодавства Латвійської Республіки та України в частині адміністративно-правового регулювання функціонування та розвитку адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу.

Сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, зроблені узагальнення, висновки та пропозиції мають загальнотеоретичне та прикладне значення для науки адміністративного права, правотворчої діяльності та юридичної практики у сфері правового регулювання та публічного адміністрування адвокатської діяльності.

Так, на увагу заслуговує пропозиція В.А. Шишлова запозичити досвід Латвійської Республіки щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів для покриття потенційних збитків, спричинених їхніми професійними діями. Здобувач слушно зазначає, що обов'язковий

страховий поліс забезпечуватиме фінансовий захист клієнтів у разі помилок або недбалості з боку адвоката під час надання правової допомоги.

Крім того, раціональною є пропозиція здобувача поєднати принципів формулювання з конкретними прикладами допустимої та недопустимої поведінки в новій редакції національних Правил адвокатської етики для зручності тлумачення, а також передбачити систематичне етичне навчання й обов'язкові тренінги для адвокатів з питань адвокатської етики.

Проте, як і будь-яке ґрунтовне наукове дослідження, робота В.А. Шишлова не позбавлена певних недоліків.

По-перше, в підрозділі 1.1. «Історіографія та методологія дослідження адміністративно-правових засад функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу» залишено поза увагою аналіз наукових робіт та публікацій зарубіжних авторів, присвячених обраній автором тематиці. Науковці Латвійської Республіки та інших європейських держав приділяють чималу увагу різним аспектам правового регулювання та публічного адміністрування адвокатської діяльності, тому стислий виклад їх досягнень тільки б прикрасив роботу.

По-друге, у підрозділі 2.1 «Історія виникнення та розвитку адміністративно-правових засад адвокатської діяльності в Латвійській Республіці та в Україні» дисертації здобувач вдається до детального опису історії становлення та розвитку інституту адвокатури на українських землях. Не заперечуючи значення дослідження історії правових явищ та процесів для проведення нових досліджень, слід відзначити, що така особлива увага до історії української адвокатури виходить за межі порівняльно-правового дослідження. Такий науковий підхід потребує додаткових пояснень автора.

По-третє, досліджуючи підстави та порядок притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності в Латвійській Республіці та в Україні у підрозділі 2.2 дисертації здобувач лише поверхово торкається відповідної дисциплінарної та судової практики. Роботу тільки б прикрасив аналіз реальних кейсів притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності в

Україні та у Латвійській Республіці. Тим більше, що здобувач сам зазначає, що в новій редакції національних Правил адвокатської етики доцільно поєднати принципові формулювання з конкретними прикладами допустимої та недопустимої поведінки для зручності тлумачення.

По-четверте, дискусійною є пропозиція В.А. Шишлова щодо впровадження в національне законодавство та юридичну практику *об'їх* країни такого виду дисциплінарного стягнення як грошове стягнення (штраф) за вчинення адвокатом певних дисциплінарних проступків. На думку здобувача, застосування до адвокатів такого дисциплінарного стягнення, як штраф, є доцільним з огляду на його виховну, превентивну та компенсаційну функції, а також з позиції забезпечення ефективності системи професійної відповідальності.

Така пропозиція потребує додаткових пояснень, адже постає питання щодо можливого посягання на незалежність адвоката у разі монетизації його дисциплінарної відповідальності, а також питання появи корупційних ризиків в процесі притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (наприклад, адвокату можуть запропонувати «відкупитися» від санкції у вигляді грошового стягнення за вдвічі меншу суму).

По-п'яте, додаткових пояснень потребує пропозиція В.А. Шишлова імплементувати в національне законодавство та юридичну практику латвійський варіант підготовки майбутнього адвоката до практичної діяльності, коли особа, яка виявила бажання стати адвокатом, спочатку складає вступний іспит на помічника присяжного адвоката, протягом трьох років (за загальним правилом) проходить практичне навчання, працюючи помічником присяжного адвоката (під керівництвом досвідченого адвоката), і тільки потім складає кваліфікаційний (адвокатський) іспит.

В умовах цифровізації суспільного життя та прискорення всіх соціальних процесів сумнівною виглядає пропозиція подовжити час практичного навчання майбутніх адвокатів до трьох років.

Проте, висловлені зауваження мають дискусійний характер і значною мірою не впливають на загальну позитивну оцінку роботи В.А. Шишлова.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація на тему «Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльний адміністративно-правовий аналіз законодавства Латвійської Республіки та України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» є завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Шишлов Володимир Андрійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

ректор Приватного вищого навчального закладу

«Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука»

Віталій ДЕМ'ЯНЧУК

